

BRIGHT AGE FOUNDATION, CHANDRAPUR

Child Protection Policy

बाल संरक्षण धोरण

अनुक्रमणिका

1. प्रस्तावना
2. व्याप्ती
3. धोरण विधान
4. 'बालक' म्हणजे कोण?
5. बाल संरक्षण धोरणाची आवश्यकता का?
6. बाल शोषण:
7. शोषणाचे प्रकार
 - बालकाकडून बालकाचे शोषण
 - मानसिक शोषण
 - दुर्लक्ष
 - शारीरिक शोषण
 - लैंगिक शोषण
 - शाब्दिक शोषण
8. बाल संरक्षणाशी संबंधित बाबींचे मार्गदर्शक तत्त्वे

1. प्रस्तावना

दृष्टिकोण (Vision): शाश्वत सामाजिक-आर्थिक विकासाचा एक मूळ आधार (Source Code) बनणे.

उद्दिष्ट (Mission): स्वच्छ, हरित आणि निरोगी समुदायांचे संगोपन करणे; जिथे प्रत्येक व्यक्तीला सक्षम केले जाते आणि आपली पूर्ण क्षमता साध्य नियोजन, अंमलबजावणी, देखरेख आणि मूल्यमापनाचे आंतरराष्ट्रीय मापदंड प्रदर्शित व प्रस्थापित केले जातील करण्यासाठी सुसज्ज केले जाते. हे कार्य समुदाय विकासामध्ये आमच्या कर्मचारी आणि भागीदारांच्या पूर्ण सहभागासह केले जाईल.

BRIGHTAGE FOUNDATION केवळ अशाच स्वयंसेवी संस्था (NGOs) / अंमलबजावणी भागीदारांशी (Implementing Partners) संलग्न होते, जे या धोरणाचे उद्देश आणि तरतुदीनुसार बालकांचे संरक्षण करण्यास कटिबद्ध आहेत.

या धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी, कोणत्याही स्वयंसेवी संस्था / अंमलबजावणी भागीदाराला आवश्यक असलेला सर्व पाठिंबा आणि मार्गदर्शन BRIGHTAGE FOUNDATION पुरवते.

2. व्याप्ती

BRIGHTAGE FOUNDATION ठामपणे प्रतिपादन करते की, बालके ही स्वतःचे अधिकार असलेली व्यक्ती आहेत. या धोरणाद्वारे, BRIGHTAGE FOUNDATION बालकांवरील कोणत्याही प्रकारचा छळ रोखण्याचा आणि प्रत्येक बालकाला वाढण्यासाठी व विकसित होण्यासाठी—जेणेकरून ते आपली पूर्ण क्षमता साध्य करू शकतील—एक सुरक्षित, आनंदी, शांत आणि संरक्षित वातावरण सुनिश्चित करण्याचा आपला दृढनिश्चय व कटिबद्धता व्यक्त करते.

हे धोरण संस्था आणि संस्थेतील सर्व व्यक्ती यांना लागू होते; BRIGHTAGE FOUNDATION शी संबंधित असलेल्या प्रत्येकासाठी—मग ते कोणत्याही वेळी, कोणत्याही स्तरावर आणि कोणत्याही क्षमतेने कार्यरत असोत—सर्व बालकांचे अधिकार संरक्षित करणे, त्यांना प्रोत्साहन देणे आणि सुरक्षित ठेवणे हे बंधनकारक ठरते. बालछळाच्या कोणत्याही प्रकाराबाबत BRIGHTAGE FOUNDATION चे 'शून्य सहनशीलता' (Zero Tolerance) धोरण आहे.

हे 'बाल संरक्षण धोरण' स्वीकारून, BRIGHTAGE FOUNDATION आपल्या सर्व उपक्रमांना सुव्यवस्थित करण्याचा आणि आपल्या कार्यक्षेत्रातील सर्व बाबींना बाल-संवेदनशील व सर्व बालकांसाठी सुरक्षित बनवण्याचा उद्देश बाळगते.

BRIGHTAGE FOUNDATION च्या बाल संरक्षण धोरणानुसार, प्रत्येक स्वयंसेवी संस्था / अंमलबजावणी भागीदाराची ही प्राथमिक जबाबदारी आहे की, त्यांनी बालछळाशी संबंधित कायदेशीर चौकटीतील तरतुदीनुसार, तक्रार नोंदवण्याच्या आणि त्यावर प्रतिसाद देण्याच्या पुरेशा यंत्रणा कार्यान्वित ठेवल्या आहेत याची खात्री करावी. हे धोरण BRIGHTAGE FOUNDATION शी कोणत्याही प्रकारे संबंधित असलेल्या सर्व व्यक्ती/संस्थांना लागू होते; यापुढे त्यांना 'BRIGHTAGE FOUNDATION चे सहयोगी' (BRIGHTAGE FOUNDATION Associates) म्हणून संबोधले जाईल आणि त्यांचे वर्गीकरण खालीलप्रमाणे केले आहे:

1. BRIGHTAGE FOUNDATION चे कर्मचारी आणि सल्लागार (Consultants): यामध्ये अशा सर्व व्यक्तींचा समावेश होतो, ज्यांचा BRIGHTAGE FOUNDATION सोबत रोजगार/सल्लागार सेवा करार (Contract) आहे.
2. BRIGHTAGE FOUNDATION चे स्वयंसेवक (Volunteers): यामध्ये HCL च्या अशा कर्मचाऱ्यांचा समावेश होतो, जे आपला वेळ स्वेच्छेने देतात आणि कोणत्याही आर्थिक लाभाशिवाय, केवळ स्वयंसेवक म्हणून BRIGHTAGE FOUNDATION च्या उद्देशांमध्ये व कार्यात योगदान देतात.
3. BRIGHTAGE FOUNDATIONचे 'भागीदार कर्मचारी' (Partner staff) म्हणजे असे कोणतेही मानधन घेणारे किंवा न घेणारे व्यक्ती, ज्यांनी BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या विविध कार्यक्रमांमध्ये किंवा उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्याची किंवा त्यांना पाठिंबा देण्याची वचनबद्धता दर्शविली आहे. यामध्ये अभ्यागत (visitors), सल्लागार, प्रशिक्षणार्थी (interns), प्रायोजक, देणगीदार, भागीदार संस्थांचे किंवा स्थानिक शासकीय संस्थांचे सर्व कर्मचारी/सल्लागार, तसेच BRIGHTAGE FOUNDATIONसोबतच्या भागीदारी करारानुसार/कंत्राटानुसार काम करणारी इतर कोणतीही व्यक्ती किंवा संस्था यांचा समावेश होतो.

4. BRIGHTAGE FOUNDATIONचे 'अभ्यागत' (Visitors) म्हणजे अशी कोणतीही व्यक्ती जी BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या कार्यक्रमांना किंवा उपक्रमांना भेट देते आणि या कार्यक्रमांद्वारे किंवा उपक्रमांद्वारे मुलांच्या संपर्कात येते; यामध्ये प्रसारमाध्यमांचे प्रतिनिधी, प्रसिद्ध व्यक्ती (celebrities), संशोधक, पत्रकार इत्यादींचा समावेश होतो.
5. BRIGHTAGE FOUNDATIONचे 'विक्रेते, कंत्राटदार आणि पुरवठादार' (Vendors, Contractors and Suppliers) म्हणजे अशा संस्था किंवा घटक, ज्यांना BRIGHTAGE FOUNDATION किंवा त्याच्या भागीदारांनी विशिष्ट वस्तू किंवा सेवा पुरवण्यासाठी कंत्राट दिले आहे. यामध्ये संबंधित विक्रेते, कंत्राटदार किंवा पुरवठादार यांचे सर्व कर्मचारी समाविष्ट असतात.
6. BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या 'कार्यक्रमातील सहभागी' (Program Participants) मध्ये विद्यार्थी, अभ्यासक, सहचर (chaperones), शिक्षक, प्रशिक्षक, डॉक्टर, परिचारिका आणि इतर संबंधित सेवांमधील कर्मचारी यांचा समावेश होतो; हे सर्वजण BRIGHTAGE FOUNDATION च्या विविध कार्यक्रमांमध्ये, उपक्रमांमध्ये आणि उपक्रमांशी संबंधित कामांमध्ये सहकार्य करणारे घटक असतात.

3. धोरण विधान (Policy Statement)

BRIGHTAGE FOUNDATION, १९८९ च्या 'संयुक्त राष्ट्रांच्या बाल हक्क करारा'मध्ये (UN Convention on the Rights of the Child) नमूद केल्यानुसार, सर्व मुलांच्या हक्कांवर आणि त्यांना कोणत्याही प्रकारच्या गैरवर्तन, उपेक्षा, शोषण व हिंसाचारापासून संरक्षण मिळण्याच्या अधिकारावर आपला ठाम विश्वास व्यक्त करते. मुलांच्या संपर्कात येणाऱ्या सर्व संस्था, उपक्रम आणि कार्यक्रमांची, त्या मुलांप्रती काळजी घेणे, त्यांच्याविषयी आस्था बाळगणे आणि त्यांचे संरक्षण करणे हे एक मूलभूत व अविभाज्य कर्तव्य आहे, हे आम्ही मान्य करतो.

त्यानुसार, मुलांवरील सर्व प्रकारच्या गैरवर्तन आणि शोषणास प्रतिबंध करण्यासाठी तसेच अशा घटनांवर योग्य ती उपाययोजना करण्यासाठी हे फाउंडेशन वचनबद्ध आहे.

म्हणूनच,

- BRIGHTAGE FOUNDATION बाल गैरवर्तनास (Child Abuse) सक्रियपणे प्रतिबंध करण्यासाठी कटिबद्ध आहे.
- BRIGHTAGE FOUNDATION असे एक वातावरण (संस्कृती) निर्माण करण्यासाठी, विकसित करण्यासाठी आणि जोपासण्यासाठी प्रयत्नशील आहे, जिथे सर्व मुले सुरक्षित आणि संरक्षित असतील.
- BRIGHTAGE FOUNDATION हे सुनिश्चित करण्यासाठी प्रयत्नशील आहे की, मुलांशी गैरवर्तन करणाऱ्या व्यक्तींचा त्याच्या कामकाजात किंवा व्यवहारांमध्ये कोणत्याही प्रकारे सहभाग नसावा.
- BRIGHTAGE FOUNDATION, बाल गैरवर्तन करणाऱ्या कोणत्याही 'सहयोगी' (Associate) व्यक्तीविरुद्ध अत्यंत कठोर आणि इतरांसाठी आदर्श ठरेल अशा स्वरूपाच्या उपाययोजना/कारवाई करते.

4. 'मूल' (Child) म्हणजे कोण?

'किशोर' किंवा 'बालक' म्हणजे अशी व्यक्ती, जिने वयाची अठरा वर्षे पूर्ण केलेली नाहीत; अशी व्याख्या 'किशोर न्याय (बालकांची काळजी आणि संरक्षण) अधिनियम, २०००' (ज्यात २००६ आणि २०१५ मध्ये सुधारणा करण्यात आली) च्या कलम २(क) अन्वये करण्यात आली आहे. ही व्याख्या UNCRC, १९८९ (अनुच्छेद १) शी सुसंगत आहे.

5. 'बाल संरक्षण धोरण' (Child Protection Policy) का आवश्यक आहे?

BRIGHTAGE FOUNDATIONचा असा विश्वास आहे की, प्रत्येक बालक हे उपजतच सन्मान आणि आदर मिळण्याच्या अधिकारासह जन्माला येते. आमच्या देखरेखीखाली प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्षपणे सोपवण्यात आलेल्या प्रत्येक बालकाचे संरक्षण करणे, हे केवळ आमचे कर्तव्य आणि जबाबदारीच नाही, तर आमचे सर्वोच्च प्राधान्य देखील आहे. हे 'बाल संरक्षण धोरण' म्हणजे प्रत्येक बालकाच्या अधिकारांचा आदर करण्याची, तसेच प्रत्येक बालकाच्या कल्याण, संरक्षण आणि सक्षमीकरणासाठी योगदान देण्याची आमची कटिबद्धता होय.

या धोरणात्मक बाबी स्पष्टपणे मांडून, आम्ही हे सुनिश्चित करतो की मुलांचे संरक्षण आणि संवर्धन करण्यासाठी आमच्या देशात जे कायदे संमत करण्यात आले आहेत त्याच कायद्यांचे आम्ही आमच्या विविध उपक्रमांमध्ये आणि कृतींमध्ये योग्यरित्या उपयोजन, अर्थनिर्णयन आणि अंमलबजावणी करत आहोत.

6. बाल शोषण

एखाद्या मुलाला जाणीवपूर्वक किंवा अजाणतेपणी पोहोचवली जाणारी कोणतीही हानी म्हणजे 'बाल शोषण' होय. यामध्ये भावनिक, शारीरिक, लैंगिक किंवा आध्यात्मिक स्वरूपाच्या शोषणाचा समावेश होतो. जागतिक आरोग्य संघटनेच्या मते, "बाल शोषण किंवा बाल दुर्व्यवहार" यामध्ये खालील बाबींचा समावेश होतो: शारीरिक आणि/किंवा भावनिक दुर्व्यवहार, लैंगिक शोषण आणि लैंगिक पिळवणूक, दुर्लक्ष किंवा निष्काळजीपणाची वागणूक, मुलाचे व्यावसायिक किंवा इतर प्रकारचे शोषण; तसेच जबाबदारी, विश्वास किंवा सत्तेच्या नात्याच्या संदर्भात, मुलाच्या आरोग्याला, जगण्याला, विकासाला किंवा प्रतिष्ठेला प्रत्यक्ष किंवा संभाव्य हानी पोहोचवणारी कोणतीही कृती.

7. शोषणाचे प्रकार

बाल शोषणाच्या विविध व्याख्यांमध्ये काही संकल्पना अंतर्निहित असतात; त्या म्हणजे: विश्वास, सत्तेचा गैरवापर, संमती देण्याची किंवा निवड करण्याची मुलाची असमर्थता, गुन्हेगार आणि मूल यांच्या वयातील तफावत, मुलाची बोधात्मक (cognitive), भावनिक आणि मनो-लैंगिक विकासाची पातळी, तसेच स्वतःच्या तृप्तीचा किंवा समाधानाचा उद्देश.

बाल शोषणाचे विविध प्रकारांमध्ये वर्गीकरण केले जाऊ शकते:

- मुलांकडून मुलांचे होणारे शोषण

काही वेळा, मुलेच इतर मुलांचे शोषण करतात. एका मुलाद्वारे दुसऱ्या मुलाचे शोषण झाल्याबाबतचे आरोप किंवा चिंता यांवर अत्यंत संवेदनशीलतेने प्रतिसाद देणे आवश्यक असते; विशेषतः अशा वेळी, ज्याच्यावर आरोप आहेत त्या मुलाच्या (जो या प्रकरणात स्वतःही एक मूलच आहे) सुरक्षिततेचा विचार करणे गरजेचे असते. तरीही, अशा प्रकरणांची हाताळणी 'बाल संरक्षण कार्यपद्धती'नुसार आणि 'किशोर न्याय (मुलांची काळजी आणि संरक्षण) अधिनियम, २०१५' मधील तरतुदींनुसारच केली जाणे बंधनकारक असते.

ज्या मुलांनी शोषणासारखी कृती केली आहे, त्यांच्यासोबत काम करताना एका प्रभावी दृष्टिकोनाची आवश्यकता असते; ज्याद्वारे शोषणाने बाधित झालेल्या मुलांचे संरक्षण सुनिश्चित होईल आणि त्याच वेळी, ज्या मुलाने शोषण केले आहे त्यालाही त्याचे वर्तन सुधारण्यासाठी आणि बदलण्यासाठी आधार मिळेल.

• भावनिक शोषण

एखाद्या व्यक्तीचा भावनिक विकास आणि कल्याण यांवर गंभीर व दीर्घकालीन विपरीत परिणाम होईल अशा प्रकारे, त्या व्यक्तीशी केला जाणारा कोणत्याही प्रकारचा सततचा भावनिक दुर्व्यवहार म्हणजे 'भावनिक शोषण' होय. यामध्ये मुलाला असे पोषक वातावरण पुरवण्यात आलेले अपयश समाविष्ट असते, ज्यामुळे त्या मुलाच्या भावनिक क्षमतांचा पूर्ण आणि निरोगी विकास होऊ शकेल. यामध्ये मुलांना असे भासवणे समाविष्ट असू शकते की, ते निरुपयोगी आहेत, त्यांच्यावर कोणी प्रेम करत नाही, ते अपुरे आहेत किंवा त्यांचे मूल्य केवळ तेव्हाच असते जेव्हा ते दुसऱ्या एखाद्या व्यक्तीच्या गरजा पूर्ण करतात. हे शोषण शाब्दिक (बोलून), अशाब्दिक (इशारे/कृतींतून), इलेक्ट्रॉनिक किंवा लिखित संवादाद्वारे, अथवा इतर कोणत्याही स्वरूपात व्यक्त होऊ शकते.

भावनिक शोषणामध्ये शाब्दिक दुर्व्यवहार, मानसिक छळ आणि मानसिक दुर्व्यवहार यांचा समावेश होतो. यामध्ये मुलाला धमकावणे किंवा भयभीत करणे, तसेच अत्यंत कठोर स्वरूपाच्या शिक्षा देणे यांसारख्या कृतींचा समावेश असू शकतो. शोषणाच्या सर्वच प्रकारांचा परिणाम अपरिहार्यपणे 'भावनिक शोषण' होण्यातच होतो.

• 'दुर्लक्ष' (Neglect)

म्हणजे सततचे अपयश किंवा हेतुपुरस्सर... पालक किंवा काळजीवाहू व्यक्तीने, मुलाच्या उत्तम आरोग्यासाठी आणि विकासासाठी आवश्यक असलेल्या गोष्टी पुरवण्यास केलेला नकार.

'बाल-दुर्लक्ष' (Child Neglect) म्हणजे मुलाची काळजी घेण्याची जबाबदारी असलेल्या व्यक्तीने त्या मुलाचा केलेला त्याग होय. योग्य आणि आवश्यक अन्न, निवारा, वस्त्र, वैद्यकीय सेवा आणि देखरेख न पुरवता, मुलाला मिळणाऱ्या काळजीपासून वंचित ठेवणे म्हणजे बाल-दुर्लक्ष होय.

बाल-दुर्लक्ष ही अशी एखादी कृती (किंवा कृतीचा अभाव) आहे, जिच्यामुळे मुलाच्या मूलभूत गरजा नाकारल्या जातात. हे दुर्लक्ष शारीरिक, शैक्षणिक, भावनिक, आध्यात्मिक किंवा मानसिक स्वरूपाचे असू शकते. शारीरिक दुर्लक्षामध्ये अन्न, वस्त्र, योग्य वैद्यकीय सेवा किंवा देखरेख नाकारणे यांचा समावेश होतो. यामध्ये मुलाचा त्याग करणे (सोडून देणे) याचाही समावेश असू शकतो.

शैक्षणिक दुर्लक्षामध्ये मुलाला योग्य शालेय शिक्षण किंवा विशेष शैक्षणिक गरजा पूर्ण करण्यात आलेले अपयश समाविष्ट असते. मानसिक दुर्लक्षामध्ये मुलाला भावनिक आधार आणि प्रेम न देणे यांचा समावेश होतो. (MWCD, बाल-शोषण विषयक अभ्यास: भारत २००७)

विविध कार्यक्रम आणि उपक्रमांमध्ये सहभागी असलेली, दिव्यांगत्व किंवा विशेष गरजा असलेली मुले हा आपल्या उपक्रमांमधील एक अत्यंत संवेदनशील आणि असुरक्षित घटक आहे. त्यांची काळजी घेताना विशेष दक्षता आणि संवेदनशीलता बाळगणे आवश्यक आहे; जेणेकरून त्यांच्या दिव्यांगत्वाचा कोणीही गैरफायदा घेणार नाही आणि त्यांना त्यांची पूर्ण क्षमता विकसित करण्यासाठी आवश्यक असलेले सर्व अधिकार प्राप्त करता येतील.

• शारीरिक शोषण

भारत सरकारच्या महिला आणि बाल कल्याण मंत्रालयाने (MWCD) आपल्या 'बाल-शोषण विषयक अभ्यास'ामध्ये परिभाषित केल्यानुसार, 'शारीरिक शोषण' म्हणजे "मुलाला शारीरिक दुखापत पोहोचवणे." यामध्ये मुलाला थप्पड मारणे, मारहाण करणे, बुक्का मारणे, जोराने हलवणे, लाथ मारणे किंवा इतर कोणत्याही प्रकारे मुलाला शारीरिक इजा पोहोचवणे यांचा समावेश असू शकतो; मग पालकाचा किंवा काळजीवाहू व्यक्तीचा मुलाला दुखापत करण्याचा उद्देश नसला, तरीही. हे कृत्य, मुलाच्या वयाला अयोग्य ठरेल अशा अति-शिस्तीचा किंवा शारीरिक शिक्षेचा परिणाम देखील असू शकते. (MWCD, बाल-शोषण विषयक अभ्यास: भारत २००७)

• बालकाचा लैंगिक छळ

बालकाचा लैंगिक छळ (अमेरिकन मानसशास्त्रीय संघटनेनुसार) म्हणजे प्रौढ व्यक्तीची अशी वर्चस्वपूर्ण स्थिती, जी त्या व्यक्तीला एखाद्या बालकावर लैंगिक कृती करण्यासाठी बळजबरी किंवा दबाव टाकण्याची मुभा देते. बालकाचा लैंगिक छळ हा केवळ शारीरिक संपर्कापुरता मर्यादित नसतो; अशा छळामध्ये शारीरिक संपर्क नसलेल्या कृतींचाही समावेश असू शकतो, उदा. लैंगिक अवयवांचे प्रदर्शन (exposure), चोरून पाहणे (voyeurism) आणि बाल-अश्लील साहित्य (child pornography).

युनिसेफने (UNICEF) बाल लैंगिक छळाची व्याख्या अशी केली आहे: एखादे बालक आणि त्यापेक्षा वयाने मोठे किंवा अधिक जाणकार असलेले अन्य बालक अथवा प्रौढ व्यक्ती (मग ती अनोळखी व्यक्ती असो, सख्खे भावंड असो, अधिकारपदावर असलेली व्यक्ती असो, पालक असो किंवा काळजी घेणारी व्यक्ती असो) यांच्यातील असे संपर्क किंवा संवाद, ज्यामध्ये त्या बालकाचा वापर, त्या मोठ्या बालकाच्या किंवा प्रौढ व्यक्तीच्या लैंगिक गरजा पूर्ण करण्याचे साधन म्हणून केला जातो. हे संपर्क किंवा संवाद त्या बालकाच्या मनाविरुद्ध, बळजबरीने, कपटाने, लाच देऊन, धमक्या देऊन किंवा दबाव टाकून घडवून आणले जातात. (UNICEF २००३)

• शाब्दिक छळ (verbal abuse)

बालकांच्या प्रतिष्ठेला धक्का पोहोचेल अशा शब्दांचा कोणत्याही प्रकारे बेजबाबदारपणे केलेला वापर हा 'शाब्दिक छळ' (verbal abuse) मानला जाईल. याचा अर्थ असा की, संस्थेशी संबंधित एखाद्या व्यक्तीने (Associate) वापरलेले असे शब्द, जे बालकाच्या मनावर दीर्घकाळ टिकणारा नकारात्मक भावनिक परिणाम करतात किंवा बालकाच्या संवेदनशीलतेला दुखावतात.

8. बाल-संरक्षणाशी संबंधित बाबींचे मार्गदर्शन करणारी तत्त्वे – मार्गदर्शक तत्त्वे:

जागरूकता आणि स्वीकृती: आम्ही याची खात्री करू की, आमचे सर्व कर्मचारी आणि इतर संबंधित व्यक्तींना बालछळाच्या समस्येची आणि त्यामुळे बालकांना उद्धवणाऱ्या धोक्यांची पूर्ण जाणीव असेल. कर्मचारी आणि भागीदारांमध्ये बालछळ आणि त्यातील धोक्यांविषयी जागरूकता निर्माण करणे. BRIGHTAGE FOUNDATION बालछळाशी संबंधित तक्रारी किंवा चिंतांचे निवारण करताना खालील तत्त्वे विचारात घेते:

- बालकाची सुरक्षा आणि संरक्षण हे सर्वोपरि आहे. त्यामुळे, यासाठी आवश्यक असलेली सर्व पावले उचलण्याची खात्री BRIGHTAGE FOUNDATION कडून केली जाईल.
- बालछळाशी संबंधित समस्यांचे निवारण करण्यासाठी उचलली जाणारी पुढील सर्व पावले ही बालकाच्या सर्वोत्तम हिताची असतील.
- बालछळाच्या संशयित किंवा प्रत्यक्ष घडलेल्या प्रकरणांची सर्व चौकशी अत्यंत गोपनीय ठेवली जाईल आणि ती केवळ 'ज्यांना माहिती असणे अत्यावश्यक आहे' (need-to-know basis), अशाच व्यक्तींपर्यंत मर्यादित असेल.
- ज्या कृतींबाबत चिंता, घटना किंवा तक्रार नोंदवली गेली आहे, त्या कृतींसाठी एखादी व्यक्ती जबाबदार असल्याचे मानले जात असले (परंतु अद्याप ते सिद्ध झाले नसले), तर अशा व्यक्तीचा उल्लेख 'आरोपित गुन्हेगार' (Alleged Perpetrator) असा केला जाईल.
- संस्थेशी संबंधित असलेल्या सर्व व्यक्तींचे (Associates), सर्व बालकांप्रती काळजी घेण्याचे एक मूलभूत आणि अविभाज्य कर्तव्य आहे.

9. या धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या दृष्टीने, BRIGHTAGE FOUNDATION खालील कृती करेल:

- BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या सर्व कार्यक्रमांमध्ये, भागीदार उपक्रमांमध्ये आणि आम्ही ज्या समुदायांसोबत काम करतो त्यांच्यामध्ये एक 'मुक्त आणि प्रतिसादक्षम संस्कृती' विकसित करणे, हे मुलांच्या संरक्षणासाठी अत्यंत आवश्यक आहे. म्हणूनच, प्रत्येक संस्थेने असे वातावरण निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे, जे तिच्या देखरेखीखाली सोपवलेल्या व्यक्तींच्या सुरक्षिततेला आणि संरक्षणाला चालना देईल; जेणेकरून त्या व्यक्ती स्वतःची एक माणूस म्हणून सर्वांगीण वाढ करून घेण्याची जबाबदारी स्वतः स्वीकारू शकतील.
- BRIGHTAGE FOUNDATIONचे सर्व कार्यक्रम आणि उपक्रम अशी एक 'मुक्त संस्कृती' जोपासतील, जिथे कर्मचारी, मुले, पालक किंवा पालक-प्रतिनिधी यांना बाल-संरक्षणाशी संबंधित किंवा मुलांशी वागण्याबाबतच्या समस्या व चिंता मोकळेपणाने मांडणे सहज शक्य होईल; आणि या चिंता गांभीर्याने घेतल्या जाऊन, त्यांच्याशी अत्यंत संवेदनशीलतेने व्यवहार केला जाईल.
- BRIGHTAGE FOUNDATIONचे सर्व कार्यक्रम आणि उपक्रम, 'बाल-संरक्षण धोरण'बाबतची जाणीव, समज आणि स्वीकारार्हता वाढवण्यासाठी नियमितपणे 'जागृती कार्यक्रम' आयोजित करतील; तसेच या धोरणाचे उद्देश आणि हेतू यांच्याशी सुसंगत अशी वृत्ती व वर्तन विकसित करण्यावर भर देतील.
- BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या सर्व संस्था, कार्यक्रम आणि उपक्रम याची खात्री करतील की, सर्व कर्मचारी आणि संस्थेशी कोणत्याही प्रकारे संबंधित असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीला

'बाल-संरक्षण धोरण' पूर्णपणे समजले आहे; आणि त्यांनी या धोरणाचा स्वीकार व मान्यतेचा पुरावा म्हणून त्याची एक प्रत स्वाक्षरी करून परत केली आहे.

- BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या कोणत्याही संस्था, कार्यक्रम किंवा उपक्रमात कोणत्याही प्रकारे सहभागी असलेल्या सर्व कर्मचारी आणि स्वयंसेवकांचा, मुलांशी येणाऱ्या त्यांच्या संपर्काच्या पातळीनुसार (Level of Contact) मूल्यांकन केले जाईल. हे मूल्यांकन मुलांशी असलेल्या त्यांच्या सहभागाची वारंवारता, कालावधी, स्वरूप आणि व्याप्ती या निकषांवर आधारित असेल. त्यानुसार, प्रत्येकाला मुलांशी सुरक्षितपणे वागण्याबाबतचे अंतर्निहित धोके आणि त्याविषयीच्या धारणांबद्दल मार्गदर्शन व जागृत केले जाईल; तसेच मुलांशी कोणत्याही प्रकारचा संवाद साधताना सुरक्षित कार्यपद्धती, योग्य वर्तनाबाबतचा अभिप्राय (feedback) आणि आवश्यक ती मदत पुरवली जाईल.
- बाल-शोषण रोखण्यासाठी, BRIGHTAGE FOUNDATIONला अशा एका वातावरणाची निर्मिती, जतन आणि संवर्धन करणे आवश्यक आहे, जे आमच्या संस्था, उपक्रम आणि इतर सर्व सुविधांमध्ये आमच्या 'मूलभूत मूल्यांना' (Core Values) चालना देईल. आम्ही याची खात्री करण्यासाठी प्रयत्नशील राहू की, मुलांना त्यांची ऊर्जा योग्य प्रकारे व्यक्त करण्यासाठी, त्यांच्या सुप्त गुणांचा विकास करण्यासाठी आणि सामाजिक जीवनाची मूलतत्त्वे, तसेच आध्यात्मिक व सर्वांगीण कल्याणाचे धडे गिरवण्यासाठी पुरेशी मोकळी जागा आणि संधी उपलब्ध करून दिली जाईल.
- BRIGHTAGE FOUNDATIONच्या सर्व उपक्रम आणि कार्यक्रमांमध्ये विशिष्ट व नियमित स्वरूपाची 'अभिविन्यास सत्रे' (Orientations), 'परिचय सत्रे' (Inductions) आणि 'माहिती-देवाणघेवाण सत्रे' आयोजित केली गेली पाहिजेत; जेणेकरून संबंधित सर्व व्यक्तींना बाल-संरक्षणाचे महत्त्व पूर्णपणे अवगत होईल आणि प्रत्येक उपक्रम किंवा कार्यक्रमाच्या संस्कृतीचा एक पायाभूत घटक म्हणून बाल-संरक्षणाचे महत्त्व त्यांना मान्य असेल.
- अहवाल देणे: एक स्पष्ट आणि सोपी अहवाल प्रक्रिया स्थापित करा आणि तिचे पालन करा - आम्ही हे सुनिश्चित करू की कर्मचारी, स्वयंसेवक, सहयोगी आणि इतरांना मुलांच्या सुरक्षिततेबाबत चिंता निर्माण झाल्यास कोणती पावले उचलावीत हे स्पष्ट असेल.
- प्रतिसाद देणे: जेव्हा बाल शोषणाचा संशय येतो किंवा त्याची तक्रार केली जाते, तेव्हा स्पष्ट कारवाई केली जाईल याची खात्री करा - संभाव्य शोषणाबाबत चिंता निर्माण झाल्यास मुलांना आधार देण्यासाठी आणि त्यांचे संरक्षण करण्यासाठी कारवाई केली जाईल, हे आम्ही सुनिश्चित करू. फाउंडेशन, सामुदायिक विकास कार्यक्रम किंवा इतर उपक्रमांमध्ये व्यक्त केलेल्या सर्व चिंता गांभीर्याने घेते आणि योग्य ती कारवाई करते. फाउंडेशनने स्पष्ट अहवाल देण्याची आणि प्रतिसाद देण्याची प्रक्रिया, अंतर्गत संवाद साधने आणि संबंधित सर्व लोकांच्या भूमिका व जबाबदाऱ्या निश्चित केल्या आहेत.
- बाल संरक्षणासंबंधी चिंता व्यक्त करणे ही सोपी गोष्ट नाही, परंतु एखादी घटना घडताच किंवा एखादी चिंता समोर येताच हे करणे किती आवश्यक आहे, हे प्रत्येकाने समजून घेणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे, विशेषतः जर त्यात फाउंडेशनचा कर्मचारी, स्वयंसेवक किंवा सहयोगी सामील असेल.
- जर कोणत्याही कर्मचाऱ्याला संस्थेमध्ये बाल शोषणाच्या कोणत्याही समस्येची माहिती असेल किंवा तसा संशय आल्यास, त्याने/तिने संबंधित अधिकाऱ्याला त्याची माहिती देणे हे

त्याचे/तिचे कर्तव्य आहे. ही एक अनिवार्य आवश्यकता असल्याने, असे न केल्यास शिस्तभंगाची कारवाई केली जाईल.

- कर्मचाऱ्यांनी कोणत्याही प्रकारच्या गैरवर्तनाची माहिती संबंधित अधिकाऱ्यांकडे द्यावी, परंतु अफवा पसरवू नये किंवा अशा वर्तनात गुंतू नये ज्यामुळे संबंधित व्यक्तींच्या प्रतिष्ठेवर, चारित्र्यावर किंवा लौकिकावर प्रतिकूल परिणाम होऊ शकतो.
- BRIGHTAGE फाउंडेशनच्या सर्व कार्यक्रमांमध्ये, बाल शोषणाचे सर्व प्रकार अपवाद न ठेवता गांभीर्याने घेतले जातात आणि गुन्ह्याच्या गंभीरतेनुसार त्यावर प्रतिसाद दिला जातो. BRIGHTAGE फाउंडेशन हे सुनिश्चित करते की, झालेले गैरवर्तन मोठे असो वा लहान, त्यावर नेहमीच प्रतिसाद दिला जाईल. प्रतिसाद देऊन आम्ही हे सुनिश्चित करतो की एक पारदर्शक आणि निष्पक्ष प्रक्रिया पाळली जाईल, जेणेकरून कोणालाही खोट्या आरोपाखाली दोषी ठरवले जाणार नाही आणि संबंधित प्रत्येकाच्या हक्कांचे संरक्षण होईल.
- कायदानुसार विहित केल्याप्रमाणे, BRIGHTAGE फाउंडेशनच्या संस्था, कार्यक्रम किंवा इतर उपक्रम, संस्थांमध्ये काम करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध बाल शोषणाचा कोणताही आरोप झाल्यास, कायदेशीर अधिकाऱ्यांशी पूर्ण सहकार्य करतील आणि कोणत्याही मान्यताप्राप्त प्राधिकरणाद्वारे होणाऱ्या पुढील तपासाला पाठिंबा देतील.

बालसंरक्षण ही सर्वांची जबाबदारी आहे

आणि ती काळजी घेण्याच्या कर्तव्याने प्रेरित असते.

अनुसूची १:

सर्व संचालक व कर्मचाऱ्यांकडून घोषणा

मी, आणि पद BRIGHTAGE FOUNDATION, Chandrapur येथून याद्वारे घोषित करतो की:

- i. मी वय, अपंगत्व, लिंग, वंश, धार्मिक श्रद्धा, लैंगिक प्रवृत्ती किंवा ओळख यांचा विचार न करता, सर्व मुलांचा नेहमी आदर करीन;
- ii. सर्व प्रकारच्या हानी किंवा शोषणापासून समान संरक्षणाच्या त्यांच्या हक्काचे समर्थन करीन;
- iii. मी बालकामगार (प्रतिबंध आणि नियमन) सुधारणा कायदा, २०१६ अंतर्गत परिभाषित केलेल्या कोणत्याही मुलाला कामावर ठेवणार नाही.
- iv. माझ्या निदर्शनास आलेले बाल शोषण, पिळवणूक आणि दुर्लक्ष यांचे कोणतेही प्रकरण मी नेहमी योग्य अधिकाऱ्याला कळवीन आणि कोणत्याही मुलाला शारीरिक, भावनिक किंवा लैंगिकरित्या इजा किंवा शोषण करणार नाही.

(नाव व सही)

अनुसूची २:

	गुन्हे/वर्तन प्रकार	कायदे
1	लैंगिक अत्याचार, लैंगिक छळ, अश्लील साहित्याच्या निर्मितीसाठी मुलांचा वापर	लैंगिक गुन्ह्यांपासून मुलांचे संरक्षण कायदा, २०१२
2	मुलांच्या लैंगिक शोषणाशी संबंधित साहित्याची निर्मिती, प्रसार आणि वापर	माहिती तंत्रज्ञान कायदा, २०००
3	योग्य प्राधिकरणाव्यतिरिक्त इतर कोणासही पीडित मुलाची ओळख उघड करणे	लैंगिक गुन्ह्यांपासून मुलांचे संरक्षण कायदा, २०१२
4	बेकायदेशीर दत्तक विधान, लैंगिक शोषणासाठी मुलांची तस्करी, दहशतवादी गटांकडून मुलांचा वापर, मुलांना मद्य/मादक पदार्थ/तंबाखू उत्पादने/मनोविकारक पदार्थ देणे यांसह कोणत्याही उद्देशासाठी मुलांची खरेदी-विक्री; दिव्यांग मुलांवरील गुन्हे; लैंगिक शोषण/कष्टप्रद काम/इतर कारणांसाठी मुलांची तस्करी; आणि अपहरण	किशोर न्याय (मुलांची काळजी आणि संरक्षण) कायदा, २०१५. अनैतिक व्यापार (प्रतिबंध) कायदा, १९५६; मानवी तस्करी (भारतीय दंड संहितेचे कलम ३७० आणि ३७०-अ) - फौजदारी कायदा (सुधारणा) कायदा, २०१३ द्वारे भारतीय दंड संहितेत (IPC) विशिष्ट कलमे समाविष्ट केल्यानंतर
5	बाल संगोपन संस्थांमध्ये शारीरिक शिक्षा देणे	किशोर न्याय (मुलांची काळजी आणि संरक्षण) कायदा, २०१५
6	शाळांमध्ये शारीरिक शिक्षा देणे	किशोर न्याय (मुलांची काळजी आणि संरक्षण) कायदा, २०१५ बालकांचा मोफत आणि सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार कायदा, २००९
7	'CARINGS' प्रणाली आणि बाल कल्याण समित्यांद्वारे विहित प्रक्रियेशिवाय मुलाला दत्तक घेणे; किंवा अशा बेकायदेशीर दत्तक विधानास प्रोत्साहन/मदत करणे	किशोर न्याय (मुलांची काळजी आणि संरक्षण) कायदा, २०१५
8	कोणत्याही व्यवसायात किंवा उद्योगात १४ वर्षांखालील मुलांना कामावर ठेवणे	बाल कामगार (प्रतिबंध आणि नियमन) सुधारणा कायदा, २०१६
9	धोकादायक व्यवसायात किंवा उद्योगात १५ ते १८ वर्षे वयोगटातील मुलांना कामावर ठेवणे	बाल कामगार (प्रतिबंध आणि नियमन) सुधारणा कायदा, २०१६
10	मुलांचे लग्न लावणे; किंवा बालविवाहास प्रोत्साहन देणे/तो पार पाडणे	बालविवाह प्रतिबंध कायदा, २००६
11	गर्भाचे लिंग निश्चित करण्यासाठी प्रसवपूर्व निदान तंत्रांचा वापर (ज्यामुळे स्त्रीभ्रूणहत्येची शक्यता निर्माण होते)	प्रसवपूर्व निदान तंत्र (PCPNDT) कायदा, १९९४